

Š i f r a u č e n c a :

Državni izpitni center

6.
razred

Torek, 5. maj 2020 / 60 minut

Dovoljeni pripomočki: učenec prinese modro/črno nalivno pero ali moder/črn kemični svinčnik.

NAVODILA UČENCU

Natančno preberi ta navodila.

Prilepni kodo oziroma vpisi svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani.

Preden začneš reševati naloge, previdno iztrgaj prilogo z izhodiščnimi besedili.

Nato natančno preberi navodilo posamezne naloge in jo reši.

Pri vsaki nalogi svoj odgovor napiši v predvideni prostor znotraj okvirja.

Piši čitljivo in s pisanimi ali z malimi tiskanimi črkami, skladno s pravopisnimi pravili.

Če se zmotiš, napačni odgovor prečrtaj in pravilnega napiši na novo.

Na koncu svoje odgovore ponovno preveri.

Želimo ti veliko uspeha.

Preizkus ima 16 strani.

N 2 0 1 1 0 1 2 1 0 2

N 2 0 1 1 0 1 2 1 0 3

3/16

PRILOGA

I. DEL

ČUDOVITA ZGODOVINA KRUHA

Kruh je temeljna sestavina naše prehrane in je prav tako nezamenljiv, kot je bil takrat, ko so ga odkrili.

1 Prazgodovina

Pračlovek je nabiral zrnje divje pšenice. Da bi zaščitil setev pred pticami, je seme prekril s prstjo. To delo je upodobil na risbah v svojih jamskih prebivališčih, ki jih lahko vidimo še danes.

Preden so ljudje odkrili kruh, so njihovo glavno vsakodnevno prehrano sestavljele razne jedi iz žitaric, kaše in nekvašen kruh. V neolitiku¹ so ljudje želi divje žitarice, jih zdrobili v grobo moko in iz nje naredili navadne nekvašene "palačinke", ki so jih pekli na odprttem ognju.

2 Stari Egipt

Zgodovinarji menijo, da so kruh odkrili Egipčani v petem tisočletju pr. n. št. Legenda pravi, da je nekoč neki Egipčan pozabil speči svojo žitno kašo. Ta se je začela nenavadno spreminjati – začela je vzhajati. Tako je nastal prvi vzhajani kruh v zgodovini. Tudi pozabljivost je torej lahko včasih vir iznajdbe.

Na rodovitni zemlji na bregovih Nila so kmalu začeli v velikem obsegu gojiti žitarice in prav starim Egipčanom se moramo zahvaliti za številne izume, med katerimi je tudi sito za moko. Egipčani so faraonom v grobove polagali žito in stene grobnic krasili s slikami o peki kruha.

3 Stari Grki in Rimljani

Tudi Grki so poznali kruh. Hitro so izboljševali postopke njegove izdelave in širili ponudbo svojih izdelkov. Iznašli so poseben mlin iz dveh kvadratnih mlinskih kamnov, ki so ju gnali sužnji (ok. 2700 pr. n. št.). V stari Grčiji je prvič nastal tudi pekovski poklic. Starogrški peki so znali pripraviti 72 različnih vrst kruha, kar dokazuje, kako pomemben je bil kruh v tej veliki civilizaciji.

Rimljani so grške peke kot sužnje pripeljali v Rim, da so jih naučili umetnosti peke kruha, nato pa so grške postopke še izboljšali.

¹ neolitik – prazgodovinska doba, v kateri se poleg orodja iz kamna pojavijo prvi lončarski izdelki

OBRNI LIST.

4 Srednji vek

V srednjem veku se je v mestih in trgih razvila pekovska obrt. Peki so se združevali v cehe², ki so imeli strogo določena pravila. Mestne peke so redno nadzirali: če so nepoštenega peka, ki je pekel prelahke hlebce, odkrili, so ga kaznovali. V Ljubljani so ga na primer zaprli v posebno košaro in ga namočili v Ljubljanico.

Bogati fevdalci pa kruha niso kupovali pri mestnih pekih, ampak so si privoščili kar svoje grajske pekarne.

5 Industrijska doba

Za to obdobje je značilna uvedba strojev za proizvodnjo kruha. Stroji so nadomestili delavce in delo je bilo hitreje opravljeno. Postavljeni so bili tudi prvi parni mlini.

Z napredno proizvodnjo kvasa, modernizacijo mehanskih mešalcev testa in pomembnimi izboljšavami peči je industrijska doba napočila tudi v proizvodnji kruha.

6 Kruh za revne in bogate

Skozi zgodovino je barva kruha kazala, ali so ljudje revni ali bogati. Revnejši so jedli temnejši kruh, to pa zato, ker je bila bela moka dražja, poleg tega so si kruh lahko privoščili le ob praznikih. V letih lakote so pšenični moki dodajali tudi moko iz krompirja, fižola, ječmena, riže in koruze, zato so bile te vrste kruha sive barve in slabe kakovosti.

² ceh – združenje obrtnikov istih poklicev

N 2 0 1 1 0 1 2 1 0 5

5/16

II. DEL

Tomaž Lapajne Dekleva

OD KOD SI, KRUEK? Hop v pravljico

Deklica Ana najde v žemlji zlat prstan. Kdo ga je izgubil? Trgovec, pek, mlinar, kmet?

Osebe: ANA, TRGOVEC, MLINAR, KMET

4. prizor

TRGOVEC: Hi, hi, hi. Tale smrklja ne ve, kje se gre v mlin. Speljal jo bom s poti in ji vzel tisti prstan. Veste, koliko denarja dobiš za takle prstan! Ohoho! Takšne dragocenosti niso za otroke! Komaj čakam, da jo dobim! Tja se gre v mlin, jaz bom pa tole obrnil, pa bo smrklja padla v moje kremplje, hi, hi, hi. (*Obrne kažipot za v mlin.*) Že gre! (Se skrije.)

ANA: (*Pride in zagleda kažipot.*) Kaj pa je tole? (*Prebere.*) Mlin. Zakaj pa je obrnjen narobe? Otroci, v katero smer se gre v mlin? (*Pokažejo.*) Aha, tja! Se mi je zdelo, da je tole narobe obrnjeno. (*Gre.*)

5. prizor

Mlin. Ropota. Mlinar je poln energije in šaljivec. Neprestano si prepeva pesem Ob bistrem potoku je mlin.

ANA: Dober dan, gospod mlinar.

MLINAR: Dober dan, punčka! Za danes si pa prepozna.

ANA: Zakaj prepozna?

MLINAR: Kdor prej pride, prej melje. Za danes imam dovolj pšenice. Jutri bom lahko tvojo zmlel.

ANA: Saj nisem prinesla pšenice.

MLINAR: (*Zaradi hrupa je ne sliši dobro; hrup med pogovorom še narašča.*) Zakaj ne boš povedala resnice?

ANA: Kakšne resnice? Nisem prinesla pšenice!

MLINAR: A, nisi prinesla pšenice! Kaj pa, koruzo?

ANA: Ne.

MLINAR: Ječmen?

ANA: Ne.

MLINAR: Ajdo?

ANA: Ne.

MLINAR: Ja, spelji že vodo na svoj mlin! Po kaj si prišla?

ANA: Prišla sem, ker sem našla prstan. Joj, kako pri vas ropota! Saj se komaj slišiva!

MLINAR: Kaj praviš, naj dolgove zbriševa?

ANA: Lahko ustavite mlin?

MLINAR: Da si mi dolžna cekin?

ANA: Zmanjšajte že ta hrup!

MLINAR: Če si mi dolžna, ti ne bom mlel na up!

ANA: Lahko stišate ropot?

MLINAR: Takšno ropotanje je povsod. Nič te ne slišim. Bolje, da utišam mlin.

(*Spremeni tok vode, mlin se počasi ustavi, hrup zamre.*) Koliko, praviš, da si mi dolžna?

OBRNI LIST.

ANA: Nič nisem dolžna. V žemlji sem našla prstan. Pek mi je rekel, da je bil najbrž v moki in je morda vaš?

MLINAR: Ne, ni moj. Čigav bi bil? To moram malo premleti. (*Razmišlja.*) Po moje je bil ta prstan že v pšenici, pa ga mlinski kamni niso zmleli in je prišel cel v moko.

/.../

Pojdi h kmetu, on mi prinaša pšenico. (*Spet vklopi mlin in odhaja.*)

ANA: Prav, grem pa h kmetu. Na svodenje, gospod mlinar!

MLINAR: Kaj praviš, da sem ti dolžan denar?

ANA: Ne, na svodenje, gospod mlinar! (*Gre.*)

MLINAR: Na svodenje. (*Gre.*)

6. prizor

Kmetija. Pride trgovca.

TRGOVEC: Prej je nisem dobil, zdaj pa jo bom! Tale smrkija misli, da je kmet izgubil prstan! Prav briga me, če ga je res! Prelisičil jo bom in se sam preoblekel v kmeta. Hi, hi, hi, hi! Še prej pa pravega kmeta zvežem v vrečo! (*Kliče.*) Gospod kmet!

KMET: (*Pride.*) Kaj pa je?

Trgovca prime vrečo in zveže kmeta. Gresta z odra. Priskače Ana.

ANA: Dober dan. Je kdo doma?

Pride trgovca, preoblečen v kmeta.

TRGOVEC: Pozdravljen! Jaz sem kmet.

ANA: Dober dan, gospod kmet. Rada bi vas vprašala, ali ste izgubili prstan.

TRGOVEC: Ja, izgubil sem ga. Daj ga sem!

ANA: Izvolite. (*Mu ga da, nato občinstvu.*) Je pa nesramen ta kmet!

TRGOVEC: (*Pade iz vloge kmeta.*) Oooo, zlat prstan! Končno je moj! (*Se umakne ob rob odra.*)

ANA: (*Občinstvu.*) Nekaj se mi zdi narobe s tem kmetom. Je to pravi kmet?

(*Odgovarjajo.*) Kdo pa je? (*Odgovarjajo.*) Aha, trgovec se je preoblekel v kmeta.

(*Trgovcu.*) Trgovec!

TRGOVEC: Kaj je? (*Se prime za usta, češ, pa sem naredil napako, ker sem se odzval.*)

ANA: Vrni mi prstan!

Ana, trgovca in kmeta z vrečo na glavi se komično lovijo. Na koncu Ana dobi prstan in reši kmeta iz vreče. Trgovec pobegne.

KMET: Hvala, ker si me rešila.

ANA: Danes sem v žemljici našla prstan, je morda vaš, gospod kmet?

KMET: O, ježešnamarija! To je moj prstan! Že ves teden ga iščem!

/.../

Hvala. Kako ti je že ime?

ANA: Ana sem.

KMET: Hvala, Ana, ker si mi prinesla ta prstan. Kaj naj ti dam v zahvalo? Poglej, tole vrečo pšenice ti dam. (*Ji da.*)

ANA: O, hvala! Nesla jo bom k mlinarju, da jo zmelje v moko! Na svodenje!

KMET: Na svodenje! Ko bi ti vedela, kako sem ti hvaležen! (*Gre.*)

(Odlomek.)

(Tomaž Lapajne Dekleva: *Od kod si, kruhek? Hop v pravljico.*
https://sl.wikisource.org/wiki/Hop_v_pravljico. Pridobljeno: 2. 2. 2017.)

N 2 0 1 1 0 1 2 1 0 7

7/16

I. DEL

Naloge iz I. dela se navezujejo na besedilo Čudovita zgodovina kruha.

Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. S katerim namenom je bilo napisano izhodiščno besedilo? Obkroži.

- A Da bi bralci spoznali postopek peke kruha.
- B Da bi bralce navdušili nad pekovskim poklicem.
- C Da bi bralci izvedeli kaj več o kruhu skozi čas.
- Č Da bi se bralci seznanili s stroji za peko kruha.

(1 točka)

2. Preberi 1. in 3. del besedila (*Prazgodovina ter Stari Grki in Rimljani*). Kateri podatki so v teh dveh delih? Obkroži črki pred dvema pravilnima odgovoroma.

- A O pekih, ki so goljufali.
- B O jamskih slikarijah.
- C O strojih, ki so zamenjali ljudi.
- Č O zasužnjenih pekih.

(1 točka)

3. Kateri tehnični izumi so omenjeni v izhodiščnem besedilu? Navedi dva.

(1 točka)

4. Kako so delovali mlini v stari Grčiji in v industrijski dobi? Odgovor napiši v obliki povedi.

(2 točki)

5. Ali so vzhajani kruh odkrili namerno? Obkroži.

DA NE

Utemelji svojo izbiro.

(1 točka)

6. Kako je pek v srednjem veku lahko oškodoval ljudi?

(1 točka)

7. V izhodiščnem besedilu je v povezavi s kruhom navedenih nekaj razlik med revnimi in bogatimi. Navedi dve.

(1 točka)

N 2 0 1 1 0 1 2 1 0 9

9/16

8. Ali so bogati fevdalci kupovali kruh? Pojasni v obliki povedi.

(2 točki)

9. Preberi poved.

Da bi zaščitil setev pred pticami, je seme prekril s prstjo.

Napiši sopomenko podčrtane besede.

(1 točka)

10. Preberi poved.

Ljudje so želi divje žitarice, jih zdrobili v grobo moko in iz nje naredili navadne nekvašene "palačinke".

10. a) Na katero besedo/besedno zvezo se nanašata podčrtani besedi?

jih _____

nje _____

(1 točka)

10. b) Kaj sta podčrtani besedi?

(1 točka)

11. Besedi v oklepajih postavi v pravilno obliko.

Po mnenju _____ (zgodovinarji) so kruh odkrili pred več tisoč leti v starem Egiptu. Takrat so ga pekli še brez _____ (kvas).

(1 točka)

12. a) Preberi poved. Vprašaj se po podprtih besedah.

Bogati fevdalci pa kruha niso kupovali pri mestnih pekih.

bogati – _____ mestnih – _____

(1 točka)

12. b) Kaj sta podrtani besedi? Obkroži.

- A Prislova.
- B Pridevnika.
- C Samostalnika.
- Č Zaimka.

(1 točka)

13. Preberi poved.

Zgodovinarji menijo, da so kruh odkrili Egipčani v petem tisočletju pr. n. št.

Iz povedi izpiši glagola.

(1 točka)

N 2 0 1 1 0 1 2 1 1 1

14. Preberi poved.

Delo je bilo hitreje opravljeno.

Poved spremeni tako, da bo glagol izražal dejanje, ki se bo šele zgodilo.

(1 točka)

15. Preberi povedi.

Pek je goljufal. Kaznovali so ga z namakanjem v Ljubljanico.

Povedi združi v eno poved tako, da bo izražala vzrok.

(2 točki)

16. Vprašaj se po podprtih delih povedi. Napiši vprašalni povedi.

16. a) Bogati fevdalci kruha niso kupovali pri mestnih pekih.

(1 točka)

16. b) Delo je bilo hitreje opravljeno.

(1 točka)

17. Preberi vabilo.

OSNOVNA ŠOLA VITICA
KOROŠKA CESTA 5, RUŠE

VABI NA PREDAVANJE

ČUDOVITA ZGODOVINA KRUHA

4. APRIL 2020 OB 17.00 V TELOVADNICI OSNOVNE ŠOLE

PREDAVATELJ: JAN ARKO, UČITELJ ZGODOVINE

Si Saša Košir. Udeležil/-a si se predavanja o zgodovini kruha. Za šolski časopis napiši besedilo o tem. Vanj vključi tri podatke iz vabila in dve zanimivosti o poklicu peka; pri tem upoštevaj podatke iz 3. in 4. dela izhodiščnega besedila.

Napiši krajše zaokroženo besedilo.

A		3
B		2

Saša Košir, 6. a

N 2 0 1 1 0 1 2 1 1 3

II. DEL

Naloge iz II. dela se navezujejo na besedilo Tomaža Lapajneta Dekleve

Od kod si, kruhek? Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. Izhodiščno besedilo je dramsko. To trditev utemelji z dvema značilnostma.

(1 točka)

2. O čem predvsem govori izhodiščno besedilo? Obkroži.

- A O tem, kako Ana v mlinu sreča trgovca.
- B O tem, kako Ana išče lastnika prstana.
- C O tem, kako mlinar melje pšenico.
- Č O tem, kako kmet išče svoj prstan.

(1 točka)

3. Kdo je glavna književna oseba? Po čem iz besedila tako sklepaš?

(1 točka)

4. Navedi dve Anini značajski lastnosti. Utemelji ju s primeroma iz besedila. Odgovori v obliki povedi.

(3 točke)

5. Kje se zgodba dogaja? Napiši dva dogajalna prostora.

(1 točka)

6. Preberi.

TRGOVEC: ... Tja se gre v mlin, jaz bom pa tole obrnil, pa bo smrkija padla v moje kremplje, hi, hi, hi. (*Obrne kažipot za v mlin.*) Že gre! (*Se skrije.*)

S svojimi besedami razloži, kaj v izhodiščnem besedilu pomeni podprtani del povedi.

(1 točka)

7. a) Kakšna sta mlinar in kmet? Obkroži.

- A Iznajdljiva.
- B Nesramna.
- C Poštena.
- Č Zvita.

(1 točka)

7. b) Svojo izbiro utemelji s primeroma.

(1 točka)

N 2 0 1 1 0 1 2 1 1 5

8. a) Kdo v 6. prizoru izhodiščnega besedila poleg Ane, trgovca in kmeta še vpliva na dogajanje?

(1 točka)

8. b) Kako se to kaže?

(1 točka)

9. Kaj pomenijo besede, povezane z gledališčem? Na črto ob vsaki besedi napiši ustreznou črko iz desnega stolpca.

scena _____

A ustanova, v kateri uprizarjajo gledališke predstave

kostum _____

B najmanjši zaokroženi del gledališke predstave

prizor _____

C oblačilo, v katerem igrajo igralci v gledališču

Č likovna oprema prizorišča v gledališču

(1 točka)

10. V izhodiščnem besedilu ima pomembno vlogo tudi trgovec. V krajšem zaokroženem besedilu napiši:

- kakšen človek je,
- kaj hoče,
- s katerima dvema dejanjema skuša doseči svoj namen,
- zakaj pri tem ni uspešen.

A		3
B		2

Skupno število točk: 45